

Təhsil fəlsəfəsi kontekstində peşə məsləhətləri

Müəllif **Dr. Ahmet Alkayış**
Üsküdar Üniversitesi, Türkiye, İstanbul.
E-mail: ahmet.alkayis@uskudar.edu.tr

Annotasiya Analitik, yaradıcı və fəlsəfi düşüncəyə sahib insanları yetişdirmənin əhəmiyyəti gündən-günə artır. Müasir təhsil modelinin məqsədi insanı vahid prinsip əsasında, problemləri həll edə bilən, hədəfi təhsil olan, maraq və qabiliyyətlərindən əmin olan insanları yetişdirmək, formalaşdırmaqdır. Bu səbəblə tədqiqedicisi və təşəbbüskar ruhlu təhsil əsasında, insanın təbii qabiliyyətləri inkişaf etdirilməli və peşə ilə əlaqədar ətraflı maarifləndirmə işləri aparılmalıdır. Təhsilin əsas vəzifəsi insanın təbii qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək, bilik və bacarıqlarına uyğun peşə seçiminə istiqamətləndirməkdir. Çünki təhsil insanları müəyyən hədəflərə görə formalaşdırılmalıdır. Təhsil yetişdirmə, intizam və mədəniyyət sahələrini əhatə edən fəaliyyətlərin vəhdətidir. Müəyyən bir məqsədlə başlayan təhsil sonralar təlim, tədris fəaliyyəti ilə davam etməli və qiymətləndirmə ilə başa çatmalıdır. Qısaca, təhsilin təyinatı belədir: «Təhsil insanın kamilliyidir». İmmanuel Kantın (1724-1804) fikrinə görə, insan özü-özünü tərbiyə edən ən mükəmməl varlıqdır. Bu məqalədə təhsil fəlsəfəsi kontekstində peşəyönlü təlimlərin əhəmiyyəti nəzərdən keçirilir. Peşəyönlü təlim prosesi zamanı, məsləhətləşmə, peşə inkişafı və karyera seçimində insanın doğru yola yönəldilməsində diqqət tələb olunan məsələlər xüsusilə vurğulanır.

Açar sözlər Fəlsəfi düşüncə, təhsil, peşə seçimləri, insan.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.74>

Məqaləyə istinad: Alkayış A. (2019) *Təhsil fəlsəfəsi kontekstində peşə məsləhətləri*. «Azərbaycan məktəbi». № 4 (689), səh. 137-149

Məqalə tarixçəsi: Göndərilib — 28.09.2019; Qəbul edilib — 17.11.2019

Eğitim felsefesi bağlamında mesleki danışmanlık

Yazar **Dr. Ahmet Alkayış**
Üsküdar Üniversitesi, Türkiye, İstanbul.
E-mail: ahmet.alkayis@uskudar.edu.tr

Özet Çağımızda analitik, yaratıcı ve felsefi düşünceye sahip insan yetiştirmenin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Çağdaş eğitim modelinin amacı; kişiyi merkeze alarak problem çözebilen, öğrenmeyi amaçlayan, ilgi ve yeteneklerinin farkında olan kişiler yetiştirmektir. Bu nedenle araştırmacı ve girişimci bir ruha sahip eğitim göz önüne alınarak insanın doğal yetenekleri geliştirilmeli ve meslek konusunda bilinçli yönlendirme yapılmalıdır. Eğitimin temel amaçları arasında insanın doğal yeteneklerini geliştirerek onun bilgi ve becerilerine uygun mesleği seçmesine yol göstermektir. Çünkü eğitim, insanları belli amaçlara göre yetiştirme gayesidir. Eğitim; yetiştirme, disiplin ve kültürü içeren öğretimden oluşan faaliyetlerin tamamıdır. Belli bir amaçla başlayan eğitim gayesi bilgi edinme, öğretme etkinliğiyle devam eder, değerlendirmeye sona erer. O halde kısaca eğitimi tanımlamak gerekirse; eğitim, insanın mükemmelleştirilmesidir. Immanuel Kant'ın (1724-1804) dile getirdiği gibi insan kendi kendisini yetiştirmesi bakımından eşsiz bir yapıya sahiptir. Bu çalışmada eğitim felsefesi bağlamında mesleki danışmanlığın önemi göz önüne alınmıştır. Mesleki yönlendirme sürecinde danışmanlık ilişkisi, mesleki gelişim ve meslek seçiminde kişiyi doğru yönlendirmede dikkat edilmesi gereken konular üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Felsefi düşünce, eğitim, mesleki danışmanlık, insan.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.74>

Makaleden alıntı: Alkayış A. (2019) *Eğitim felsefesi bağlamında mesleki danışmanlık*. «Azərbaycan məktəbi». № 4 (689), s. 137-149

Makale Tarihçesi: Gönderim Tarihi – 28.09.2019; Kabul Tarihi – 17.11.2019

Vocational consulting in the context of the philosophy of education

Author **Ahmet Alkayish**
Uskudar University, PhD. Turkey, Istanbul.
E-mail: ahmet.alkayis@uskudar.edu.tr

Abstract The importance of educating people with analytical, creative and philosophical thinking is increasing day by day in our age. The purpose of the contemporary education model is to educate people who can solve problems, aim to learn and who are aware of their interests and abilities, by taking the person on the center. Therefore, natural abilities of the people should be developed and conscious guidance should be made about their career choice, by considering the education with a research and initiative qualification. The main objective of education is to develop a person's natural abilities and guide him to choose the profession that suits his knowledge and skills. Because, the education means raising people in accordance with certain goals. Education is all teaching activities that include training, discipline and culture. The purpose of education that started with a certain aims, continues with get the knowledge, teaching activity and ends with the evaluation. So briefly, to define, education is human perfection. As Immanuel Kant (1724-1804) stated, human has a unique structure in terms of self-education. In this study, the importance of vocational counseling is considered in the context of educational philosophy. Counseling relationship and the factors to be considered for proper guidance of career choice and development on the career guidance processes are emphasized.

Keywords Philosophical thought, education, vocational counseling, human.

<http://dx.doi.org/10.29228/edu.74>

To cite this article: Alkayish A. (2019) *Vocational consulting in the context of the philosophy of education*. Azerbaijan Journal of Educational Studies. Vol. 689, Issue IV, pp. 137–149

Article history: Received — 28.09.2019; Accepted — 17.11.2019

Giriş

İnsanın doğal yetenekleri kendiliğinden gerekleşmediği için mesleki eğitim insan yaşamında kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Kant için disiplin insan eğitiminin en başında verilmesi gerekir; ayrıca disiplin karakterin de şekillenmesini belirleyen etmendir. Dolayısıyla eğitim sayesinde insan yeteneklerini geliştirir. Bu süreçte kazanılan bilgi ve beceri eğitim yoluyla kişiliğin gelişmesine katkı sağlar. «*Eğitimden geçmemiş insan kaba, talim terbiye görmemiş insan serkeştir. Talim terbiyenin ihmali eğitim öğretimin ihmaliinden daha büyük bir kötülüktür, çünkü bu sonuncusu daha sonra hayat içerisinde telafi edilebilir, fakat serkeşlik [kanun kural tanımazlık] giderilemez ve talim terbiyede yapılan yanlışlık hiçbir zaman tamir edilemez*» [Kant, 2017, s. 35-36] Geleceğin güvencesi olan insan eğitim imkanlarından faydalanmalı ve talim terbiye konusunda doğru yönlendirilmelidir.

İnsanın doğal yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan eğitim çalışmalarına ihtiyacımız vardır. Bu eğitim çalışmalarına göre yapılacak olan düzenlemeler insanın sahip olduğu birçok niteliği ortaya çıkaracaktır. Bu eğitim, nesiller boyu sürdükçe giderek daha kusursuz deneyim ve düzenlemelere yol açacak, nesiller arasında ortaya çıkan farklılıklar da bu doğal sürecin eğilimleriyle daha anlaşılır olacaktır. Çünkü eğitimin amacı; kişinin ihtiyaçlarına göre önceden planlanan programlar doğrultusunda öğretim faaliyeti sürdüren, kişide amaçlanan davranış değişikliğinin ortaya çıkarılmasıdır. Eğitimin bir diğer amacı ise; kişileri yaşamda faydalı hale getirerek bireysel, toplumsal ve mesleki alanda gelişimleri amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda eğitim; kişileri estetik, entelektüel ve mesleki alanlarda, ilgi ve yeteneklerini geliştirmelidir. Kişilere mesleki danışmanlık konusunda doğru yön vermelidir. Gelecekte meslekler konusunda insanlar daha fazla danışmana ihtiyaç duyacaklar. Bu durumun nedeni ise insanlar bilimsel gelişmelerle birlikte teknolojik ilerlemeyi takip etmekte zorlanacaklar. Dolayısıyla insanlar daha spesifik alanlara yönelerek o alanlarda bilgi sahibi olmak isteyecekler. Nihayetinde bu ilerleme her alanda olduğu gibi mesleki danışmanlıkta da uzmanlığı ön plana çıkaracaktır. İnsanlar çoğu alanda ayrıntılı bilgiye ulaşmak için danışmanlara başvuracaklar. Çünkü bilgi birikimiyle birlikte bilgi karmaşasında ortaya çıkacaktır. «*Seligman (1980), meslek gelişimini hayat boyu süren fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimi de içine alan bir süreç olarak değerlendirmektedir*» [oban, 2019, s. 170]. Kısaca belirtmek gerekirse; kariyer alanındaki gelişmeler sonucunda mesleki danışmanlık yaşam boyu devam edecek bir danışmanlık olacaktır.

O halde bilgiyi doğru kaynağıyla birlikte insanlara aktaracak danışmanlara büyük görev düşücektir. Sürekli gelişen ve değişen meslek dallarıyla birlikte iş hayatındaki karmaşıklıkta artmaktadır. Özellikle felsefi danışmanlık ile endüstri

ve örgüt psikoloji çalışmalarında bir araştırma yapıldığında; her mesleğin be- densel ve kişisel özelliklerle birlikte belli bir eğitim sürecinin tamamlanması gerekir. «Eğitimde psikoloji, psikolojide motivasyon çok önemlidir. İyi eğitilmiş bireyler istiyorsanız motivasyonu yüksek, sağlıklı bir psikolojiye sahip öğrencilere olmanız gerekmektedir» [Akt. Ozan, 2019, s. 105] Bu nedenle meslek danışmanlığı yapılırken bu önemli faktörler dikkate alınmadan kişi yanlış yönlendirilmemelidir.

Böylelikle diyebilirizki hem felsefi danışmanlığın hem de mesleki rehberliğin amacı: Meslek seçim aşamasında; kişinin kendi ilgi ve yetenekleri, bilgi ve be- lentinin farkına varmasını sağlayarak, kişiye uygun mesleği tercih etmesine yol göstermektir. Mesleki danışmanlık bilgisine sahip olmayan kişi sınavda elde ettiği başarı ile puanının yettiği okulları ya da meslekleri tercih etmesi gibi. Ancak kişi; okulun ve mesleğin gerektirdiği nitelikler ile kişisel özelliklerine uygun, doyum sağlayabileceği bir tercih yaparak kendisini gelecekte daha mutlu ve başarılı görecektir. Çünkü kişilik özelliklerle birlikte mesleğin gerektirdiği nitelikler ne kadar birbirine yakın olup eşleşirse meslekteki başarı da o oranda artacaktır. Fakat son dönemlerde bazı kişilerin meslek tercihlerindeki temel amacı, finans- man geliri ve toplumdaki saygınlığı yüksek olması ön plana çıkmaktadır.

Mesleki Yönlendirme Sürecinde Danışmanlık İlişkisi

Meslek insanın yaşamını sürdürebilmek için uğraştığı, kendini o alanda geliştirdiği, belli bir eğitim sonucunda kazandığı bilgi ve beceriler bütünüdür. Meslek ingilizce 'profession and occupation' kavramları ile ifade edilmektedir. «Meslek bireylerin geçimini sağlamak amacı ile seçtiği, kendini verdiği, eğitimini gördüğü, yasal ve etik kuralları bulunan, sürekli bir iş veya hizmet alanı olarak tanımlanabilir» [Özgül, 2016, s. 2] Bu tanımlamadan yola çıkarak meslek, kişinin toplumdaki yerini ve sosyal statüsünü belirler. Ancak mesleğin amacı, sadece finansman gelir elde etmek ve ekonomik ihtiyaçları karşılayan bir araç değildir. Kişi meslek sayesinde yeteneklerini kullanarak kapasitesini geliştirir. Aynı zamanda o alanda doyum sağlar. İş hayatında sağlanan doyum, genel yaşamın da doyumunu etkiler. Fakat meslek alanında yaşanan başarısızlıklar ve doyum- suzluklar kişinin ruh sağlığını tehdit ederek onun mutsuz olmasına yol açacaktır.

O halde kişinin mutlu olabileceği ve yetenekleri çerçevesinde doğru yönlendirilebileceği mesleki danışmanlık yapılmalıdır. Dolayısıyla mesleki danışmanlık konusunda okullardaki psikolojik danışman ve rehber öğretmenler ile felsefe grubu öğretmenlerine önemli görevler düşüyor. Bu çerçevede düşünüldüğünde mesleki danışman hem aileri hem de öğrencileri doğru bil- gilendirilecek şekilde bir yönlendirme yapılmalıdır. «Mesleki rehberlik ile ilgili çalışmalar 1908 yılında Frank Parsons tarafından meslek bulmaya yönelik hizmetler ile başlar. Ülkemizde ise 1950'lerde bireyin yetenekleri göz önünde bulundurulurken

bir üst düzey eğitim kurumuna yerleştirilmesine kılavuzluk etmek biçiminde mesleki rehberlik anlayışı oluşmuştur» [Çoban, 2019, s. 169]. Mesleki danışmanlığın tarihsel süreci incelendiğinde kişiyi yetenekleri doğrultusunda yönlendirme çabası ön plana çıkmaktadır.

Danışman, kişinin ilgi ve yeteneklerinin farkında olmasına, yaşamda karşılaştığı olaylara gerçekçi bir gözle bakarak doğru karar vermesine yardımcı olur. Mesleki danışmanlık sürecinde en az iki kişiden oluşur. Bu süreçte danışman aktif rol oynamaktadır. Mesleki danışmanlık sürecinde danışmanın yapması ve dikkat etmesi gereken önemli konulardan biri de meslek seçimini kişiye bırakmasıdır. Kişi bu süreç içerisinde 'kendini öğrenmeyi-tanımayı' daha sonra bir mesleğe karşı ilgilerini, yeteneklerini ölçerek mesleğini seçmelidir. Aslında bu süreçte danışman kişiye bir yol gösterici olmalıdır. Çünkü mesleki danışmanlıkta amaç, kişiye uygun bir meslek seçme ve o meslekteki ilerlemesini sağlamaktır. «*Meslek seçme ve yöneltme hizmetleri meslek seçimini bireyin yaşam boyu sürdüreceği uğraşları, meslek seçim ve kararlarını bir 'mesleki gelişim süreci' içinde ele alan bir yaklaşıma dönüştü ve bireyin 'gereksinmelerini', 'gelişimini', 'isteklerini' ve 'benlik tasarımı' esas alan meslek seçme kavramları ortaya çıktı, bireyin 'kendisini gerçekleştirme' temel bir amaç haline geldi»* [Özgüven, 2016, s. 80]. Kısaca belirtmek gerekirse mesleki danışmanlığın amacı kişinin iş hayatındaki verimini artırıp, onun başarılı ve mutlu olmasını sağlamaktır. Çünkü dünya üzerinde her alanda olduğu gibi mesleki alanda da kişi hızlı bir gelişme ve değişimle karşı karşıya kalmaktadır.

Dünya üzerindeki yaşanan teknolojik gelişmeler ve hızlı modernleşme süreci içerisinde toplumsal yaşamın her alanında değişimler meydana gelmektedir. Sanayileşmeyle birlikte iş bölümleri de artmıştır. Teknoloji alanındaki gelişmeler sonucunda sektörel bazda da hızlı değişimler yaşanmıştır. Bu değişim alanlarından biride mesleklerdir. 21. yüzyılda iş hayatındaki gelişmelere baktığımızda kişinin o işte mutlu olması öne çıkmıştır. Meslek seçimin temel amaçlarından biri de bireye gelecekte mutlu olabileceği bir imkan sunmaktır. Dolayısıyla meslekte başarıyı ve mutluluğu sağlayan etken ise bireyin motivasyonudur. Mesleğini severek yapan kişinin motivasyonunun yüksek olmasıyla birlikte iş verimi de yüksелеcektir. Şu gerçeğide gözden kaçırmamak gerekir; kişi günlük yaşamda vaktinin çoğunu uğraştığı meslekle geçirmektedir. Meslek hayatında durum böyle olunca artık kişiyi işe uydurma çabaları yerine çalışma ve iş koşullarını kişiye göre ayarlama eğilimi ön plana çıktı. Dolayısıyla günümüzde iş koşullarını ve çalışma ortamını kişiye göre planlamasını inceleyip araştıran yeni bir alan yani ergonomi ortaya çıkmıştır.

Bütün bu değişim ve gelişmeler sonucunda bazı mesleklerin önemi azalarak yeni meslek dalları ortaya çıkmıştır. Bu durumda okullarda, mesleki eğitim kurumlarında kişilere meslek seçiminde yardım edilmeli, onlar doğru

yönlendirilmelidir. Ancak ülkemizde 1950'lilerden sonra, okullarda mesleki rehberlik ve yönlendirme süreci olarak başlamıştır. Ayrıca iş ve çalışma alanında personel seçme, seçilen personellerin uygun pozisyonlara yerleştirilerek verimin ve üretimin artmasını sağlamak amacıyla alanda uzmanlaşmış meslek danışmanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bütün bu ihtiyaçlar sonucunda mesleki danışmanlık ve yönlendirme süreci gerekli hale gelmiştir. Çünkü meslek seçimi uzun zaman alan, maliyetli bir çalışmadır. Bu nedenle doğru karar vermek gerekir.

O halde doğru karar vermek ve kişiyi uygun mesleğe yönlendirmede:

- Kişinin ilgisi, yetenek ve tutumlarının belirlenmesi amacıyla psikolojik testler yapılarak kişi doğru yönlendirilmelidir.
- Meslekler hakkında ayrıntılı araştırma yapmak adına teknolojik gelişmelerden yararlanılmalıdır. Ayrıca alternatif meslekler göz önüne alınmalı.
- İlgili mesleğin gereklilikleri ile kişinin yetenekleri arasında tutarsızlığın olup olmadığı tespit edilmelidir.
- Kişinin kendi özelliklerine uygun mesleği seçerek mesleki doyum sağlamasını ve kendini gerçekleştirmesine olanak sağlanmalıdır.

Bu doğrultuda kişinin meslek seçimindeki karar aşamasında ona yardımcı olarak meslek konusunda doğru yönlendirme yapılmalıdır. Sonuç olarak mesleki danışmanlık ve kişiyi doğru yönlendirme konusu; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde olduğu gibi iş hayatında da devam edilmelidir. Çünkü her dönem kişinin mesleki gelişim süreci göz önünde bulundurularak danışmanlık süreci de o bağlamda devam edilmelidir. Ancak mesleki danışmanlık sürecinde danışmanın karar verici değil, yönlendirici olduğunu unutmaması gerekir. Aksi bir durumda kişinin yanlış meslek seçimine ve mutsuz bir hayat sürmesine neden olur.

Günümüzde yanlış meslek seçimine neden olan önemli etkenlerden bir diğeri de popüler meslek ve ebeveylelerin baskın gelen istekleridir. Danışman, bu kritik konuda da kişiye yardımcı olması gerekir. Günümüzde teknolojik ilerlemeyle birlikte meslekler konusunda da ciddi gelişmeler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bütün bu ilerleme ve gelişme sonucunda elli bine yakın meslek dalı ortaya çıkmıştır. «*Meslek sayıları da hızla artmış, yaklaşık elli bine ulaşmış, bilinen meslekler de kendi içinde alt dallara bölünerek çeşitlenmiştir*» [Özgül, 2016, s. 77]. Danışman bu konuda kişinin ilgi ve yeteneklerini göz önüne alarak, onun sevebileceği ve mutlu olacağı mesleğe yönlendirmesi gerekir.

Kısaca belirtmek gerekirse mesleki danışman; kişiyle işbirliği çerçevesinde, onun ideal bir meslek seçmesine yardımcı olmalıdır. Aynı zamanda kişiyi de doğru yönlendirmelidir. Her ne kadar mesleki danışman, kişiyi doğru yönlendirmesine karşın; ilgili kişide o mesleğin gerektirdiği bedensel ve psikolojik özelliklere sahip olması gerekir. Aksi bir durum söz konusu olduğunda kişinin o meslekte başarılı olması mümkün değildir. Bu nedenle mesleklerle ilgili yapılacak

çalışmalar ve araştırmalarla birlikte mesleki gelişim sürecinde kişinin ilgi ve yeteneklerini bilmesi de önem taşımaktadır.

Mesleki Gelişim

Mesleki gelişim süreci ilk dönemlerde insan gücü göz önüne alınarak yapılmaktaydı. Kişiler yakın çevrelerinde gördükleri ve bildikleri meslekleri devam ettirmeye yönelimindeydiler. Sanayileşmeyle birlikte toplumsal alandaki gelişmeler kişilerin meslek seçimini etkilemiştir. Ancak daha sonraki dönemlerde coğrafik, ekonomik, toplumsal, psikolojik ve gelişim etkenler de dikkate alınarak meslek seçimi yapılmıştır. Aslında meslek tercihi, kişinin çocukluğuna kadar giden bir gelişim evresini izler. Mesleki gelişim süreci, çocuklukta meslek hakkında oluşan bir düşüncenin gençlikte meslek sahibi oluncaya kadar devam eder. Hatta bu süreç yetişkinlik dönemine kadar geniş bir dönemi içine alan gelişimsel bir evreyi de kapsar.

Kişinin meslek seçimine bir gelişimsel süreç olarak bakılması gerekir. Bu nedenle meslek tercihi bir gelişim süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Mesleki gelişim tıpkı kişinin gelişim aşaması gibi yaşamın sonuna kadar devam etmektedir. Çünkü her insanın kendine özgü bir özelliği ve bu özellikleri onu diğer insanlardan ayırt eden yönleri vardır. Bu durumun en önemli nedeni ise insanların farklı kalıtsal ve düşünsel özelliklerle dünyaya gelmesidir. Ayrıca bu durumun bir diğer gerekçesi ise kişinin yaşadığı çevresel etmenlerin rolü de büyüktür. Kişinin kendini tanıması, potansiyelini bilmesi açısından onun yetenekleri farklı yönlerden araştırılıp incelenmesi gerekir. Kişinin ilgileri, yetenekleri, zayıf ve güçlü yönleri ile sağlık durumu göz önüne alınarak meslek konusunda yönlendirilmelidir. Hayatta verilen önemli kararlardan biri de meslek seçimidir. Çünkü insanlar, meslek tercih ederken kişilik özelliklerine ve yaşamlarıyla bağdaşan meslekleri seçme eğilimindedir. Bu seçim kişinin sadece bir alanda çalışmasıyla ilgili olmayıp, aynı zamanda nasıl bir yaşamla karşı karşıya geleceğinin önemli bir tercihidir.

O halde meslek seçimi konusunda kişiyi doğru yönlendirmek adına yukarıda dile getirilen bütün bu bilgiler çerçevesinde bir çalışma yapılmalıdır. Aksi durumda kişi ilgi ve yetenekleri dışında bir mesleği seçerek mesleki başarısızlığa davetiye çıkaracaktır. Bu nedenle *«ilkokul ve ortaokul gibi kademelerde bireyin ilgi ve yeteneklerinin tanınması ve ortaöğretim ve sonrası için ilgi ve yetenekler doğrultusunda yapılacak olan bir yöneltmenin önemi açıktır. Çünkü bireyin ilgi ve yeteneğinin olmadığı bir alanda uzmanlaşmak üzere yönlendirilmesi hem birey hem de meslek açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarır. Hâlbuki ilgi ve yetenekler doğrultusunda yapılacak olan bir yönlendirme bireyin öğrenmesini kolaylaştıracağı gibi sevdiği ve yeteneği olan bir işi yapması sebebi ile bireyin mutluluğunu da arttıracaktır. İşini severek yapan bireylerin mesleğinde başarılı olması ve mesleğine*

katkı yapabileceği de açıktır» [Bahar, 2019, s. 218]. Felsefi ve mesleki danışmanlık, kişinin gelişim aşaması göz önüne alınarak eğitim ve öğretimin çoğu kademesinde yapılması gereken önemli bir çalışmadır. Böylelikle diyebiliriz ki, felsefi danışmanlık çalışmasını sadece eğitim ve öğretim kurumlarıyla sınırlandırmamak gerekir.

Yaşamın her döneminde kişiler meslek alanındaki gelişimleri yakından takip etmek amacıyla mesleki danışmanlığa gereksinim duymaktadırlar. Özellikle okullarda yapılan mesleki danışmanlık çalışmaları konusunda psikolojik danışma ve rehberlik ile felsefi danışmanlara büyük görevler düşüyor. Kişiler, okul hayatındaki diğer çalışmalar gibi meslekler hakkında da doğru bilgi edinmelidir. Bu bağlamda kendi kişilik özelliklerine uygun meslekleri seçmesine okuldaki danışmanlara her zaman ihtiyaçları vardır.

Meslek Seçiminde Kişiyi Doğru Yönlendirme

İnsan, hayatta çoğu alanda seçim yaparak yaşamını sürdürür. Bu seçimlerden biri de meslek ve iş hayatıdır. Meslek seçimi, geri kalan bütün seçimlerden daha önemli olduğu da inkar edilmemektedir. Dolayısıyla meslek seçimi, kişinin yaşamda verdiği önemli kararlardan birisidir. Bu karar onun bütün yaşamını ve kişiliğini büyük ölçüde etkilemektedir. Çünkü meslek seçimi sadece kişinin nasıl bir alanda çalışmak istediği ile ilgili sınırlı değildir. Aynı zamanda onun nasıl bir yaşam standartı içinde hayatını sürdürme istediğini de belirleyen önemli bir konudur. Tercih edilen meslek; kişinin tutum ve davranışlarını, değer yargılarını, sosyal çevresini ve çalışma ortamını belirler. Bütün bunlarla birlikte meslek seçimi kişinin maddi kazancını, eş seçimini ve en önemlisi yaşam biçimini şekillendirir. Kişinin yeteneğine uygun bir mesleği tercih etmesi ve o mesleğini severek yapması kendisine başarı getirecektir. Yaptığı işi sevmeyen birinin başarılı olması ve o alanda iz bırakması mümkün değildir. Kişi bilgi, beceri ve yetenekleri çerçevesinde meslek seçtiği oranda daha başarılı ve mutlu olur. Ancak kişinin meslek seçimini etkileyen birden fazla faktör vardır. Bu faktörleri kısaca açıklamak gerekirse:

- Ailenin sosyo-ekonomik durumu.
- Bedensel özellikler ve sağlık durumu.
- Bireyin ilgisi, ihtiyaçları ve beklentisi.
- Çalışma disiplini ve alışkanlıkları.
- Okul yıllarındaki akademik başarı.
- Özel yetenekler.
- Yaşanılan coğrafi bölgenin özellikleri.

Bu önemli tespitler dikkate alınmadan meslek seçimi yapılmamalıdır. Böyle bir durum göz ardı edildiğinde daha sonraki dönemlerde kişinin akademik

başarısı olumsuz etkilenecektir. Bu durum kişiye aynı zamanda mutsuz bir çalışma hayatına neden olacaktır.

Yukarıda dile getirilen konularla birlikte meslek seçiminde dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmeler, ekonomik gidişat ile genel koşullar göz önüne alınarak bir seçim yapılmalıdır. Çünkü günümüzde popüler olan bazı meslek dalları gelecekte daha az öneme sahip olabilir. Günümüzde finansman geliri yüksek olan bir meslek, ileride arz talep dengesinin değişmesiyle daha az gelire sahip olabilir. Örneğin, eskiden yeraltı kaynakları dediğimiz petrol ve altın madenine sahip şirketlerin dünya zenginleri listesinin ilk sıralarındaydılar. Ancak çağımızda ise bu bayrak iletişim ve elektronik alanındaki markaların eline geçmiştir. O halde gelecekteki meslekler konusunda hedefler yüksek olmalıdır. Bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla büyük bir özveriyle çalışılıp başarılı olunmalıdır. Ancak başarı konusunda bazı yanlışların da gözden kaçırılmaması gerekir...

Başarı çoğu zaman sınavlara, yani çoktan seçmeli test sistemine bağlı olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede ilgili sınavlarda alınan sonuçların beklentinin altında olduğu durumlarda yanlış değerlendirmeler yapılmaktadır. Her insanın kendine özgü, onu diğerlerinden ayırt edecek yetenek ve ilgileri vardır. Kişinin sahip olduğu yetenekleri keşfetmek için başarılı olduğu alanlar tespit edilerek kişi doğru yönlendirilmelidir. Çünkü çoktan seçmeli sınavlar hayatın ne başlangıcı ne de sonu gibi görülmelidir. Sınav için hayat memmat meselesi yapılmamalıdır. Sınavlarda belli bir puanın veya puanların altında kalan kişiler başarısız, diğerleri ise başarılı görülmektedir. Bu durumda ebeveynin beklentisi çocuğunun iyi bir sosyal statüye sahip bir mesleği olması ve daha fazla para kazanma gereksinimidir. *«Evlatlarının iyi doktor, mühendis, müteahhit veya iş adamı olup, çok para kazanma çarelerini arayanlar, onların, iyi birer insan olmasının çarelerini o ölçüde aramamaktadır. Bu hesapçı yaklaşım üniversite girişi sınavlarına kadar yansımakta; öğrenciler, bölüm tercihi yaparken öncelikle sevdikleri alanları değil, daha çok para kazandırıcı alanları ilk sırada tercih etme yoluna gitmektedirler»* [Açar, 2010, s. 272].

Böyle bir durumun gerekçesi ise hem ailenin çocuk üzerindeki baskısı ve beklentisi hem de çevresel faktörlerin etkisidir. Burada dile getirilen baskının birden fazla nedeni vardır. «Benim yapmak isteyip de yapamadığımı...» ya da «kazanamadığım bir bölümü çocuğumun kazanmasını istiyorum» gibi beklentilerin olması. Bazen de bu baskılar sonucunda çocuğun fikri alınmadan bu okula gideceksin, şu mesleği seçeceksin veya tercih edeceksin, gibi sözlerle çocuk dayatma mesleklere de yönlendirilmektedir. Hatta son dönemlerde bazı ebeveynler çocuklarını özellikle daha fazla finansman gelir getiren mesleklere yönlendirdiklerine şahit oluyoruz. Ebeveynin çocuğunu finansman geliri yüksek olan mesleklerle yönlendirmesi gayet doğaldır. Ancak burada kabul edilmeyen, yani doğru olmayan şey sadece mesleğin geliri yüksek diye çocuğun ilgi alanına girmedeği,

hatta sevmediği ısmarlama alanlara yönlendirilmesidir. Daha açık bir deyişle, «Gençlerimize 'ne istediklerini' sormayı ve buna kafa yormayı öğretmiyoruz. İstemeyi bilmiyorlar. Hayatlarını neyle geçirmek istediklerini düşünmeye gerek görmüyorlar. Bir 'işe girmeyi' ve 'para kazanmayı' tek amaç olarak görüyor gibiler. Bir yerde haklılar da... Çünkü biz onlara böyle öğretiyoruz» [Canan, 2016, s. 27].

O halde gençlerimize özgüven ve saygı aşlamak için beklentileri, duyguları, ilgi ve tutarlıklarını gözden kaçırmamak gerekir. Onları sevdiğimizi, değer verdiğimizizi ve güvendiğimizi hissettirerek mutlu yetişkinler olmalarına yardımcı olmalıyız. Aksi takdirde onlar adına karar vererek mutsuz olacaklarını unutmamalıyız. Örneğin, «kızım senin diş hekimliğe yatkınlığın daha fazla» bu nedenle o bölümü seçmen daha iyi olur. Oğlum «nasıl olsa hazır ofisimiz var hukuk fakültesi dışında meslek seçmene gerek yok» gibi yanlış yönlendirmeler yapılmaktadır. Ya da zaman zaman bazı bölümlerde (felsefe, psikoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji vb.) pedagojik formasyon problemi nedeniyle meslek seçiminde daha geri planda durması gibi. «Pek çok öğrenci çok az ilgi duydukları veya ilgi duymadıkları konuları çalıştıkları için üniversiteden ayrılır veya atılır. Genelde öğrenciler ebeveynlerin, arkadaşların, akrabaların veya danışmanların onlar için neyin en iyi olduğunu bildiklerini kabul eder. Belki de onlara, babaları doktor olduğu için, doktor olmaları gerektiği söylenmiştir. Belki de anneleri ailede bir avukat istediğini söylemiştir» [Zufelt, 2003, s. 209]. Böyle bir yaklaşımla hareket eden kişinin eğitim yaşamına bakıldığında meslek hayatındaki iniş ve çıkışlar çok rahat görülmektedir. Nedeni ise onun ısmarlama alanlara ya da mesleklere yönlendirilmesidir.

Bu doğrultuda öyle adaylar var ki, «iyi bir sözelci ve çok başarılı bir halkla ilişkiler uzmanı olabilir, ama aile onu yıllarca makine mühendisliği peşinde koşturmuş ve bu amaç için sayısal alanı seçmesini istemiştir» [Beledioğlu, 2009, s. 72]. Açıkça belirtmek gerekirse aday, herhangi bir mesleği seçerken tabii ki ebeveynin fikri alınmalı. Çünkü bu durum ebeveynin en doğal hakkıdır. Onların hayat tecrübelerinden de yararlanmalıdır. Ancak yine de en son karar adayın olmalıdır. Çünkü herhangi bir mesleğe karar verirken ilk önce yetenek, ilgi ve istek dikkate alınmalıdır.

Meslek seçimi konusunda şunu da unutmamak gerekir ki her mesleğin kendi içinde ayrı bir önemi ve coşkusu vardır. Örneğin; daha çok masa başı ve belli mesai saatleri arasında çalışmayı tercih eden bir kişi, özel bir şirkette çalışma hayatını sürdürebilir. Kendi çalışma biçimini ve saatlerini belirlemek isteyen birinin mühendislik, mimarlık, hukuk ve tıp gibi daha spesifik meslekleri tercih etmesi doğru olandır. Sürekli okumayı, araştırmayı seven ve analitik düşünen bir kişi için neden felsefe bölümü tercih edilmemli? İş garantisinin olduğu, sabah sekiz, akşam beş mesai saatleri dışında çalışmak istemeyen birine sürekli seyahat etmek zorunda olan bir mesleği seçmesi; sürekli araştırma ve yenilik gerektiren

iletişim bölmələrinə yatkınlığı olmayan birinin bu alanı tercih etməsi ne kadar doğru bir meslek seçimi olabilir?

Meslek konusunda yukarıda dile getirilen tespitlerle birlikte kişinin ilgi ve yetenekleride önemlidir. Ayrıca kişinin mesleğe olan ilgisiyle beraber şu önemli tespitte göz ardı edilmemeli: Bazı meslek dallarının büyükşehirlerde icra edilmesi ve yapılması gerekir. Örneğin; radyo, televizyon ve sinema, gazetecilik ya da yayınevi işletmeciliği gibi meslekler büyükşehirlerde daha hızlı gelişme imkanına sahiptir. Ancak meslek seçiminin hesapçı bir duruma indirgenmemesi gerekir. O zaman kişi eğitim yaşamında hesapçılığı bir hayat tarzı olarak görür. Bu durumda kişilerin akademik yaşamında kendileri mutlu olmaktan çok, ailelerini mutlu etme isteği ön plana çıkacaktır. Böyle bir yaklaşımla öğrenimini tamamlayanlar hem iş hayatında mutsuz olmaya adaylar hem de birtakım kaygılarla karşı karşıya kalacaklardır. Dolayısıyla meslekler konusunda bu tür durumlarla karşı karşıya kalmamak adına konunun önemi unutulmamalıdır. Buradaki temel amaç; geleceğe yön verecek kişilerin, yarının dünyasına stratejik açıdan katkı sunacak ve sıçrama yapacak çalışmalar yapmaktır.

Sonuç

Ülkelerin bilimsel, sanatsal, felsefi, teknolojik ve ekonomik alandaki başarıları için insanlara yaratıcı ve üretken nitelikler kazandırmaya önem verilmelidir. Bu çalışmada üzerinde durulan önemli noktalarla birlikte eğitim alanında yapılan çalışmalarda dünya ülkesiyle rekabet etmede nerelerdeyiz? Dünyanın en büyük ekonomileri arasında nerede yer alıyoruz? Yaşamın en değerli kaynaklarından biri olan insan potansiyelinin değerlendirilmesinde yapılan çalışmalar nelerdir? Ya da bu çalışmalar yeterli midir? Gibi soruların cevabı verilmelidir. Tabii ki bütün bu soruların cevabı eğitim olduğu kabul edilmelidir.

O halde kişilerin ilgi ve yeteneklerini maksimum düzeyde ortaya koyabilecek uygun mesleklerin seçilmesine önem verilmelidir. Bu konuda tercih yapacak kişilere yardımcı olunmalıdır. Yetenekli bireyler yetiştirmek için kişiye ve topluma başarı getirecek meslekler önerilmelidir. Eğitim sürecinde kişiyi bu alanda doğru yönlendirecek mesleki danışmanlık çalışmaları artırılmalıdır. Bu durumda hem felsefi hem de mesleki danışmanlara büyük iş düşüyor.

Bu bağlamda yarınlarmızın güvencesi olan çocuklar bu çerçevede yönlendirilerek geleceğe hazırlanmalıdır. Çünkü herhangi bir meslek kişiye ne kadar ideal gelip gelecek vaad ediyorsa kişi de mesleğin gerektirdiği özellikleri taşımalıdır. Mesleği tercih etmek kadar mesleğin fiziksel ve ruhsal donanımına sahip olma da gözden kaçırılmamalıdır. Bu bağlamda mesleklerle ilgili yapılacak araştırmalar kadar kişinin kendisini tanıması da önemli bir durumdur. Kişinin kendisini tanımasıyla ilgili baskın özellikleri sıralamak gerekirse:

- Tercih edilecek meslekler ile kişisel özelliklerin uyuşup uyuşmadığı sağlıklı araştırmalı.
- Kişisel özellikleri hakkında doğru bilgiye sahip olmalı.
- Sağlık ve fiziksel gibi kişisel özelliklerini çok iyi bilmeli.
- Mesleğiyle ilgili gelecekteki hedeflerin çerçevesi iyi çizilmeli.
- İş sektörüne girene kadar mesleğin gerektirdiği finansman giderler göz ardı edilmemeli.

Bütün bu tespitler sonucunda mesleki tercih daha başarılı ve doğru olacaktır. Çünkü mesleki danışmanlık, kişinin gelişim aşamasıyla birlikte eğitim alanında yapılması gereken bir çalışmadır.

Meslek tanıtımıyla ilgili yapılacak çalışmalar ilköğretim yıllarında başlayarak meslek seçimi sürecine kadar devam edilmelidir. İlköğretim döneminde çocuklara daha anlaşılır bir dille günlük hayatta yapılan işler ve meslekler hakkında bilgi verilmelidir. Genç nesiller erken yaşta meslekler konusunda bilgilendirildiği takdirde daha sonraki yıllarda mesleklere karşı duyarlılıkları ve ilgileri de artacaktır. Mesleki gelişim aşamasını başarıyla tamamlayan kişi, mesleki bilince ulaşarak daha doğru bir seçim yaparak mutlu olacaktır. Yukarıda dile getirilen bu çalışmalar, eğitim felsefesindeki müfredata eklenerek geliştirilmelidir. Böylece daha erken dönemde hangi mesleğin ya da mesleklerin kişiye uygun olup olmadığının farkındalığı ortaya çıkacaktır.

Kaynaklar

1. Açar, Halil, Rahman. (2010). (Ed.), «Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi» *Eğitimde İhtiyaç Duyduğumuz Bir Değer: Moral Liderlik*, Seminer Bildirileri 6-8 Mart 2009, Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları, s. 271-272.
2. Bahar, Hüseyin H. (2019). «Eğitim Felsefesi» *İnsan Doğası, Bireysel Farklılıklar ve Eğitim*, (Ed. Kıncal, Remzi Y), Ankara: Nobel Yayınları, s. 189-221.
3. Beledioğlu, Süleyman. (2009). *Sınav Cesareti*, Ankara: Ayrıntı Basımevi.
4. Canan, Sinan, (2016). *Unutulacak Şeyler*, İstanbul: Tuti Kitap.
5. Çoban, Aysel, Esen. (2019). «Mesleki Rehberlik», *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, (Ed.Güven, Mehmet), Ankara: Anı Yayıncılık, s. 168-192.
6. Kant Immanuel. (2017). *Eğitim Üzerine*, (Çev. Ahmet Aydoğan), İstanbul: Say Yayınları.
7. Ozan, Ceyhun. (2019). «Eğitim Felsefesi» *Batı Düşünürlerinin Eğitim Düşünceleri ve Eleştirel Pedagoji*, (Ed. Kıncal, Remzi Y), Ankara: Nobel Yayınları, s. 97-136.
8. Özgüven, İbrahim Ethem. (2016). *Endüstri Psikolojisi*, Ankara: Nobel Yayınları.
9. Zulfet, Jack M. (2003). *Başarının DNA'sı, İstedığınızı Elde Etmek İçin Ne İstedığınızı Bilin* (Çev. Murat Abuş), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.